

Keskkaukasus, juuli 1997.a.

Ametlikult toimus üheaegselt **Firni** üritusega "**ELBRUS 97**" ka mägimatk Jüri Vilismäe juhtimisel (kokku 6 matkajat). Tegelikult liiguti kahes eraldi grupis (4+2), teineteisest sõltumatult: Jüri juhitas grupis osalesid veel Jaak, Oskar ja Alar; teises grupis olin mina koos Jaan Männikuga. Matk koosnes kahest ringist, kusjuures esimesel ringil kohtusime ülejäänud nelja mägimatkajaga iga päev, kuid teist ringi tegime hoopis eri orgudes; lõpupoole kohtusime aga taas Elbruse nõlvadel.

Allpool on kirja pandud mõningad (meie osa) matkamuljed koos pildikommentaaridega.

18.07. Vaatamata vihmale jõudsime esimese päeva õhtuks Sõltrani järve äärde (2950 m). Puuduva aklimati tõttu külmusime tuule ja lörtsisajuga telki püstitades täiesti läbi.

19.07. Hommikul avanes meile piirkonna kõrgeima suure mägijärve (pindalaga üle 30 ha) tegelik ilu.

Kohale jõudis ka Jüri koos kaaslastega (nad ööbisid veidi allpool; pildil - koos Jaaniga). Juba 15 aasta jooksul unistas Jüri ujuda Sõltran'i järve 5-kraadises vees – nüüd see unistus täitus!

Vaade Kaukaasia Peaahelikule Sõltrani järve tammi pealt.

Elbruse Idatipp

Sõltrani kuru pealt (3050 m) paistis Elbruse Idatipp (5624 m).

Esimesel ringil liikus meiega sama rada pidi ka paarikümnepealine Briti rühm, vene giidid-kandjad kaasas. Iga kahe "sahibi" peale oli üks vene "šerpa", nagu meie neid kutsusime. Venelaste terminoloogias jagunes grupp hoopis "klientideks" ja "inimesteks". Vene "šerpad" olid kõik väga meeldivad kõrgharidusega (enamasti ka teaduskraadiga) inimesed, valdavalt Peterburist. Saime nendelt kasulikku infot marsruudi ja sobivate ööbimispaikade kohta.

20.07. Meie laager väikese järve ääres moreeni taskus (~3000 m) enne tõusu kurule Irik.

Mööda liustikku Iriki kurule minnes viisime Jaaniga läbi väikese täisvarustuses lumeõppuse.

Iriki kuruni (3550 m) on siin jäänud vaid mõnisada meetrit.

Iriki kurule jõudsid ka ülejäänud neli matkajat, kes jällegi ööbisid meist veidi allpool. Elbruse Idatipp kõrgub oru Irik-tšat kohal, kuhu pidime nüüd laskuma.

Riskisime Jaaniga laskuda venelaste soovitatud teed pidi - ajavõit tuli küllaltki suur. All orus tegime lõunapausi ja siis jätkasime allaminekut. Iriki orgu jõudes küsisime sillaäärsest košist teed. Meie salamõtteid lugedes pakkus karjuse naine meile airaani (kohalik hapupiim). Jaan maitstes seda esimest korda, kuid sai kohe aru, et see jook sisaldab just neid aineid, mida rändaja organism kõige rohkem kohalikes mägedes vajab. Vana karjus jutustas meile ka loo sellest, kuidas ta Elbruse tipus käies võttis oma isa soovitusel toidust kaasa vaid nahkkotis airaani. Kui ta tippu jõudes seda põuest välja võttis ja jõi, tuli kogu jõud kohe tagasi! See jutt pani mõtlema... Männimetsas leidis hulgaliselt telkimisplatse. Õhtu veetsime vene "šerpade" intellektuaalidega nende lõke ääres juttu puhudes.

21.07. *Hommikul hakkasime laskuma Baksani oru poole. Elbruse küla lähedal asuva narsaani allika vesi tundus samuti väga hea olevat - igal juhul samanimelisest pudeliveest palju kangem...*

Ennelõunat jõudsime alpilaagrisse 'Adöl-su', kus oli meie baas; meie varustus ja toidutagavarad jõudsid sinna juba varem Kalev Muru (alias Much) juhitava ekspeditsiooni "ELBRUS 97" bussiga. Laager oli pooltühi (Muchi rahvas parasjagu väljaminekul), kuid meid seal oodati ja isegi pakuti sööklas lõunat.

Sain esimest korda tunda, mis tähendab olla välismaalane vene laagris: ei mingit arstlikku kontrolli, alpinismi paberite esitamist ega muid formaalsusi - maksa raha ja mine kuhu tahad (maksime eelnevalt lätlaste ja Muchi vahendusel).

Uue faktorina lisandus aga piiritsooni olemasolu (piir Gruusiaga kulgeb piki Peaahelikku) - tuli välja, et piirkonnas liikumiseks on nüüd vajalik vastav piiritsooniluba. Õppeosakonna ülem, kes täitis ühtlasi ka päästeülema rolli, küsis mis meil plaanis on, ja kohe kirjutas ka vajaliku paberi välja (mis lisaks vajab veel laagriülema allkirja). Kui ta sai teada, et sobiva ilma korral tahame tõusta Stšurovski tippu 2A marsruuti pidi, proovis ta meid küll ümber veenda - et on lähemal asuvaid ja palju ohutumaid 2A marsruute; seletuse peale, et 2A marsruudi normi täitmine ei ole meie mineku eesmärk, ei osanud ta muid vastuargumente välja mõelda. Soovitas küll piirist kaugemale hoida, kuna relvastatud svanid on hiljuti mitu gruppi paljaks röövunud. Päästeülemana andis ta ka üsnagi karme juhtnööre Ušba jäämurrude läbimise osas, mainides kui palju välismaalaste laipu pidid nad viimastel aastatel sealt ära tassima. Jäämurrule pidi tema sõnul välja minema kell 1 öösel, sest esimeste päikesekiirtega muutub ta äärmiselt ohtlikuks: jää hakkab liikuma, serakid varisevad kokku ja üldse on põrguvärk - õhtul laskudes ei ole enam võimalik oma hommikusi jälgi leida... Enne kella 12 päeval ei pidanud päike siiski jäämurrule paistma, sest ta jääb Stšurovski tipu varju. Samas pidi jäämurrude ületamine võtma 4-6 tundi, mis ei tundunud meie vähest aklimatti arvestades üldsegi realistlik aeg. Meil oli aga plaanis Ušba platool ööbida, mitte samal päeval tagasi laskuda... Tagasituleku kontrollajaks sai kirja 26. juuli.

22.07. Šhelda oru alumises osas kasvab ilus männimets.

Varsti jõudsimme tõkkepuuni, mille kõrval paistis vene piirivalvekordon.
Esitasime oma "propusk" ja võisime peagi edasi liikuda...

Koht, kus Šhelda liustikukeele alt tekib Šhelda jõgi, asub umbes 2000 m kõrgusel. Ees paistab Šhelda mäemassiivi (~4300 m) võimas põhjasein.

Šhelda seinte all, kus liustik hargneb kaheks, pöörasime vasakule.

Šhelda liustiku põhiharu lõpus paistavad kõrvuti Stšurovski tipp (4259 m) ja kilomeetrikõrgune Ušba jäämurd.

Alles õhtuhämaras jõudsime 'Saksa ööbimispaikadeni', kus juba viibis viiene lätlaste punt eesotsas Valdis Bušiga. Samal päeval käisid lätlased Stšurovski tipus 2A-pidi ja varahommikul plaanisid asuda sama tipu seina kallale 5B marsruuti pidi... Meie plaan oli jäämurru kaudu Ušba platoole (~4000 m) tõusta...

23.07. *Öösel hakkas vihma sadama, sadu kestis kogu päeva jooksul ...*

Lätlased mängisid algul kaarte improviseeritud kilekatusega köögis, kuid enne lõunat sai nende mõõt täis ja nad läksid ära baaslaagrisse, jättes püsti oma telgid kogu kraamiga. Meie mõõt sai täis õhtupoole. Jaan oli külmetunud ja ei tundnud ennast kuigi hästi. Ta oli isegi valmis vastu pimedat laskumist alustama, et ainult mitte veeta teine öö järjest külmas veeloigus, mis vihma ajal meie telgi põrandale tekkis. Mind aga piinas kõhulahtisus... Otsustasime siiski hommikuni oodata...

24.07. Öösel sadu lakkas, ja hommikuks oli taevas selge. Kuigi Ušba platool oli pilv peal, otsustasime proovida ülespoole liikuda. Et aga meie riided ja varustus olid läbimärjad, pidime ootama päikesepaistet...

Tagasivaade Šhelda orule 'Saksa ööbimispaikade' (~3200 m) juurest.

Niimoodi paistis hommikul Ušba jäämurd. Pilv Ušba platoo kohal varjab osaliselt ka Ušba tippu (4710 m).

Päike hakkas meile paistma alles kell 9, liikuma saime kella 10 paiku...

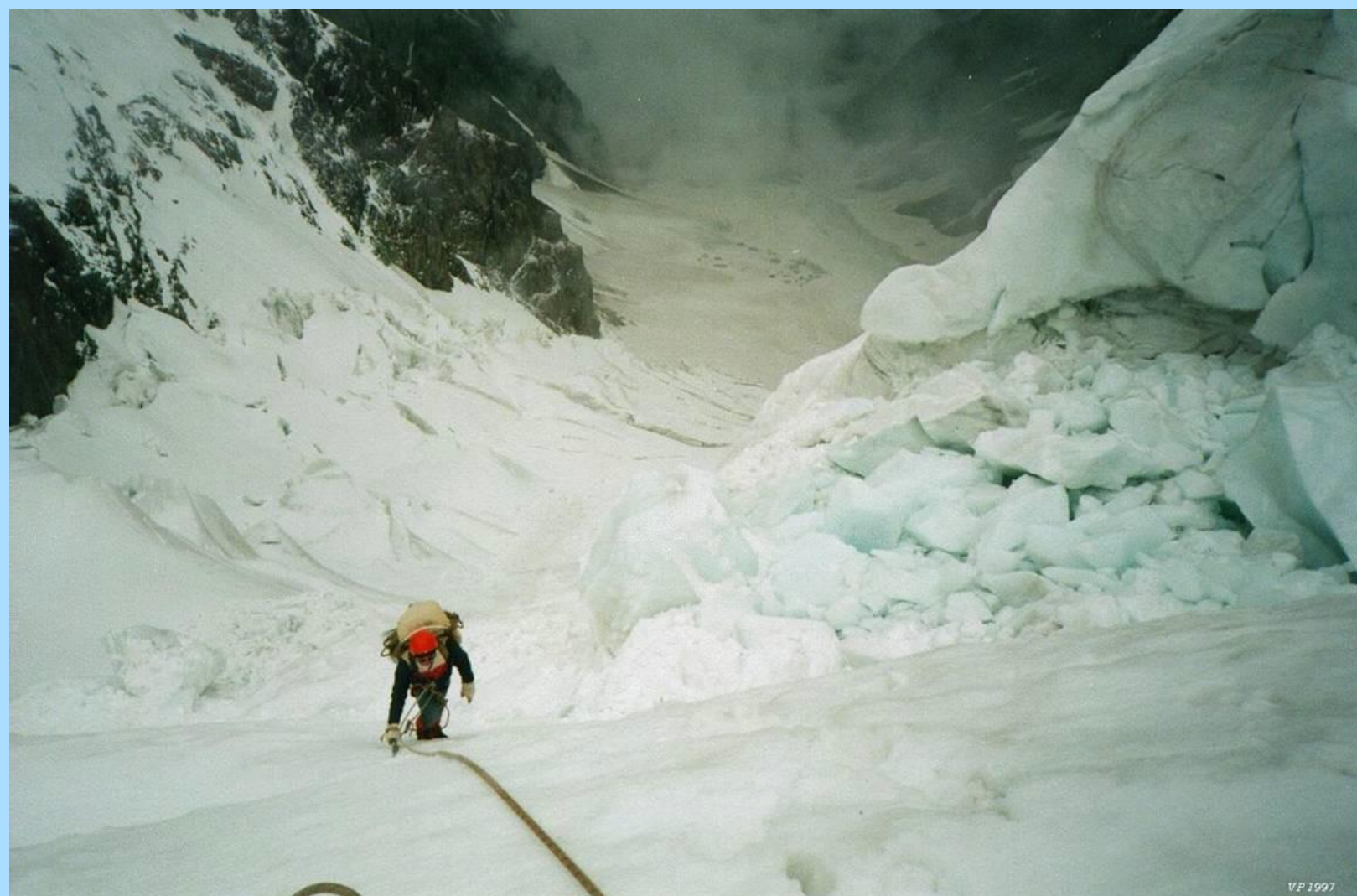
Ušba jäämurru alumises osas pidi pidevalt jääpragude vahelt läbipääsuteed otsima.

Värsked jäälaviinide jäljed lihtsustasid meie edasiliikumist jäämurru keskosas.

Jäämurru ülemine osa on aga jälle veidi järsema kallakuga...

Kuigi päike sel päeval jäämurrule ei paistnud, kaasnes suurte serakide all ja nende läheduses viibimisega siiski väike nährvikõdi. Selleks ajaks kui jõudsime Ušba platoo servapraoni, hakkas tuiskama ja nähtavus järjest vähenes. Juba kostsid üksikud kohest allaminekut pooldavad hääled. Lootsime jõuda platoole ja seal laager püsti panna. Kuna lätlaste kirjelduse järgi ei pidanud nii laia (~30 m) praod -taolist takistust teel olema, eeldasime et praost saab üle mingi silla kaudu. Tunduski, et mingid vaevaltmärgatavad jäljed viivad lähedalasuva seraki otsa... Pärast nelja nööri tõsist jääronimist avastasime, et oleme nüüd kõrgel seraki tipus ja edasi teed pole - praod teise servani on ikkagi veel paarkümmend meetrit tühjust... Dülferdada polnud ka kusagile, ja üle jäi vaid ronida tagasi alla tõusu teed pidi (kohati sai jääpuurid vanasse auku keerata). Kaotasime paar tundi aega ja olime lähenevas õhtuhämaruses jällegi sama praod serval. Ilmselt läks õige tee praod põhja ja siis vastasseinast ülesse? Laskusime ~20 m praod põhja ja panime seal telgi püsti, kuigi see põhi ei olnud sugugi nii sile nagu ülevalt paistis. Enne kui õnnestus sooja jooki teha, käis priimus mitu korda koos lumesulaveega otse telgipõrandale uppi... Mu kasside kinnitusrihmad külmusid ära, mistõttu pidin koos kassidega telki ronima. Oma näppude vahel rihmad lõpuks lahti sulatades õnnestus mul vältida kassidega magamiskotti ronimist, mis võis kotile ebasoodsalt mõjuda ;). Jaanil olid vene platvormkassid ja need probleemid olemata.

25.07. Hommikul ei sadanud, kuid nähtavus oli siiski liiga väike - oma esialgsest plaanist platoole kolama minna pidime loobuma...

Meie laager serakide vahel Ušba platoo servapraos (~3900 m).

Panime laager kokku ja alustasime laskumist. Ilm halvenes järjest, varsti hakkas tuiskama. Nüüd oli juba Jaan oma kassidega hädas - nad võtsid palju paremini niisket lund külge. Igal sammul pidi ta tekkivaid lumeklompe kirkaga saabastelt maha kloppima ...

... Seongus jäänõlvast alla sõitmine on mõnevõrra ebamugav tegevus - kui isegi ühel paarilisel õnnestub ennast kirkaga pidurdada, tõmbab teine teda kohe jälle lahti. Ja selline pendeldamine võib kesta üsna kaua... Pidas paika ka teoreetiline teadmine, et kassidega pidurdamine toob kaasa paremal juhul vaid lisauperpalle...

Siiski on kõiest vahest ka kasu. Kui paarikümne sekundi pärast jõudsimel jäänõlvijälgedel piirkonda, oleks jääkamakate rägastik meist edasise lendamise korral mõne sekundiga parajad hakklihakäkid teinud. Kõis jäi aga peagi jääkamaka taha kinni ja see hakkimise protsess oli peatatud algstaadiumis. Üllatusega avastasin, et libisemine on lõppenud - kuid mitte praos ega teises ilmas, vaid lihtsalt paarsada meetrit allpool!! :-)

Kümmekond meetrit eemal tõusis püsti Jaan - tundub et kondid on mõlemal terved! Järgnes lühike (kuid väga viisakas) sõnavahetus ja verise nina kinniplaasterdamine. Olime mõlemad võimelised oma jalul alla liikuma - kahtlemata tänu kiivritele ja seljakottidele, rääkimata suurest vedamisest (õppetund missugune!) ... Prillidest olime küll ilma, kuid õnneks ei hakanudki päike sel päeval liustikule paistma... Varsti nägime ka lätlasti oma 5B seinarõngas - mõned nõõripikkused olid neil juba läbitud.

... Peale lühikest pakkimispausi 'Saksa ööbimispaikadel' asusime tagasiteele baaslaagrisse, kuhu jõudsimel õhtul kellal 9 paiku. Olime selleks ajaks omadega nii läbi, et oli tõsiselt raskusi jaluspüsimisega - Jaan saigi oma kõige tõsisema (jala)trauma komistades metsarajal 'Šhelda' alpilaagri territooriumil, kust pidime läbi jalutama...

Jüri grupi matkajad jõudsid 'Adõl-su' alpilaagrisse meist tunduvalt varem ja valmistasid hommikul Elbruse nõlvadele minema, kus juba viibisid 'Naiste ekspeditsiooni' liikmed. Kuid meie Jaaniga pidime esialgu kindlasti puhkepäeva tegema ...

26.07. Kogusime terve päev jõudu vene alpilaagris 'Adõl-su' (~1700 m).

Kosutavalt mõjus airaan, mida sai kohaliku vanamehe käest osta - kolmeliitrine purk oli meil üsna kiiresti tühjaks saanud (kuid natuke sai siiski ka Elbruse jaoks kõrvale pandud) ...

27.07. Hommikul sõitsime häälega Azausse ja sealt kõisraudteega tünnideni (üks pilet maksis "ainult" 60 tuhat rubla, ehk ~150 eesti krooni).

Tünnide juurest (3800 m) jalutasime 'Prijut 11'-ni (~4200 m) ja külastasime seal ekspeditsiooni ELBRUS 97 liikmeid (keda juhuslikult oligi 11 inimest, kuigi nad ilusti mahtusid mägihotelli teise korruse kaheksakohalisse tuppa). Nad parasjagu puhkasid oma naridel, moraalselt valmistudes tulevaks ööks, mil pidi toimuma nende teine Elbruse vallutamise katse. Arstineiu Merle vaatas minu kätt ja teatas, et kuna näpud liiguvad, peaksid luud terved olema. Kuigi näpud liikusid väga vaevaliselt (ja tagantjärele tarkusega võib oletada et tegemist oli siiski luumurruga), tegi see teadmine mu elu veelgi mõnusamaks; järgnevatel päevadel hakkaski paistetust järjest väiksemaks minema ja juba Jõuludeks kadus ka valu :).

Nagu selgus, tegi Jüri grupp hommikul aklimatitõusu Pastuhhovi kaljudeni (~4700 m), mõned grupiliikmed kavatsesid samuti hommikul tippu minna. Nende telk oli Päästjate kaljude vahel, paarsada meetrit 'Prijut 11'-st itta. Panime ka oma telgi sinna. Kuna minul kindlat tippuminekuplaani polnud, otsustas Jaan minna koos Jüriga - ja seda ilma täiendava aklimatitõusuta! See oli küllaltki julge otsus, eriti arvestades Jaani tervislikku seisundit (nagu hiljem selgus, oli tal terve matka jooksul puukborrelioos - puugi hammustusest põhjustatud haigus).

Jaanile oli Elbrusele tõus kogu matka põhieesmärgiks (minule mitte, kuna olin juba varasematel aastatel mõlemas Elbruse tipus käinud).

28.07. Kui üles ärkasin, olid tippuronijad juba ammu marsruudil.

All oli suhteliselt ilus ilm, kuid tipul oli pidevalt pilvedest müts peal. Pilved tekkisid vahetult enne tippu, ujusid tast üle, ja kadusid uuesti. Selle nähtuse järgi ennustatakse Elbruse piirkonnas halba ilma. Hakkasin kella 10 paiku ülespoole jalutama. Parasjagu istusin Pastuhhovi kaljudel, kui sinna jõudsid esimesed Lääne tipus käinud lätlased. Läksin veel paarsada meetrit ülespoole, ja siis tulid vastu ka esimesed eestlased. Nende oleku järgi sai aru, et meelakkumist üleval küll ei olnud; ka alt vaadates paistis et seal oli kõva tuul. Pakkusin mõnele juba käärima hakanud airaani - tundus et see mõjus neile päris hästi! Mõne aja pärast tuli esimese Ida tipus käinud 'Naisteespeditsiooni' liikmena Much, tema järel Heili Pals ja teised. Heili oma esimeses "eksklusiivintervjuus agentuurile AP" teatas, et tema esimeseks mõtteks tippu jõudes oli **"Vaat kus kraater!"**...

Telkide juurde laskusin koos Jüriga, kes tuli koos Alariga ja Jaaniga Elbruse Läänepist (5642 m). Jaan meenutab tipuskäimist niimoodi:

Mäletan, et ärkasin see päev väga varakult häiriva pinina peale. Selgus, et heli allikaks oli minu kell ja pinin tähendas, et tuli üles tõusta. Panin selga enam-vähem kõik olemasolevad riided, kohmitsesin jalga kassid ja sain Vikilt kaasa pooliku pudeli airaani. Ja siis olingi valmis minema.

Kõigepealt läksin ma Jürka telki. See asetses meie omast mõned kümned meetrid tipu suunas. Pettumusega avastasin, et telgisolijad on juba ärganud ning ma ei saagi neid üles ajada nagu varasem kokkulepe oli. Järgnevalt jõime koos teed ja krõbistasime kuivikuid. Siis Jürka, Alar ja Oskar riietusid ja mina ütlesin iga viie minuti tagant "no-noh hakkame nüüd minema".

Telgist välja tulles rabas meid kena kuupaiste: tundus olevat sobiv päev tippu tõusuks. Kaljude vahelt välja jõudes võtsime suuna buraani raja suunas, mis meie teadmise järgi vähemalt Pastuhhovi kaljudeni viis, kui mitte kaugemale. Ees oli näha mitu gruppi minemas.

Oletatavasti oli üks neist ka kuulus Naisteespeditsioon.

Jõudsim Pastuhhovi kaljudele. Päike hakkas sel ajal parajasti tõusma, õhk oli külm ja selge. Tegime puhkepausi ja vaatasime kuidas kamp suusatajaid, kellest me ennist möödunud olime, vaevaliselt edasi pürgis. Oli näha, et suusad olid neile liikumisel suureks takistuseks.

Edasine tee läks mööda märgistatud rada, mis kulges mäe külge pidi. Ümberkaudsed tipud olid meist juba allapoole jäänud, wow! Aga ka kõrgussümptomid asusid end tunda andma: tajusin, et liikuda on raskem ja märkamatu olime hakanud tihedamalt peatusi tegema.

Järgnevalt kulges rada kahe tipu vahelisse katlasse. Olime varsti pilve sees ja hakkas sadama lund. Läksime eesolijate järgi esimesest Läänepist viivast rajast mööda ja alustasime tõusu kuskilt katla keskosast. Oli järsk ja jäine tõus ning kassideta oleks olnud seda raske läbida. Aga ka kassidega oli mul seda üsna raske läbida. Oli lohutav näha, et eesolev poolakate seltskond ka kiiremini ei liikunud. Tuli vastu üks lätlane, kes ütles, et palju pole jäänud, aga ma ei uskunud teda eriti. Mõningase ponnistamise peale hakkas pind siiski laugemaks muutuma ja siis oli näha gruppi inimesi ühel kõrgendikul. See oli tipp ja seal oli kivi kirjaga, et keegi on siin käinud Morfloti 70-nda aastapäeva tähistamas. Peale selle kivi suurt midagi näha polnud: tuiskas kõvasti.

Pärast tajumist, et edasi liikuda pole kuhugi, hakkasime allapoole tagasi minema. Laskumine oli jäine ja ma läksin ettevaatlikult nii, et teised minust mööda tuhisid.

Katlast tagasiteel enam midagi märkimisväärt polnud. Aega võttis see kahe tunni ringis ja seega olin pealelõunat tagasi telgi juures. Viki parajasti magas telgis ja ma asusin ka sedasama tegema.

29.07. Kuna ilm paranemismärke ei näidanud, laskusin koos teistega Azausse.

Ekspeditsiooni "Elbrus'97" liikmed kõisraudtee alumise jaama läheduses Azaus (2300 m) peale laskumist Elbruse nõlvadelt.

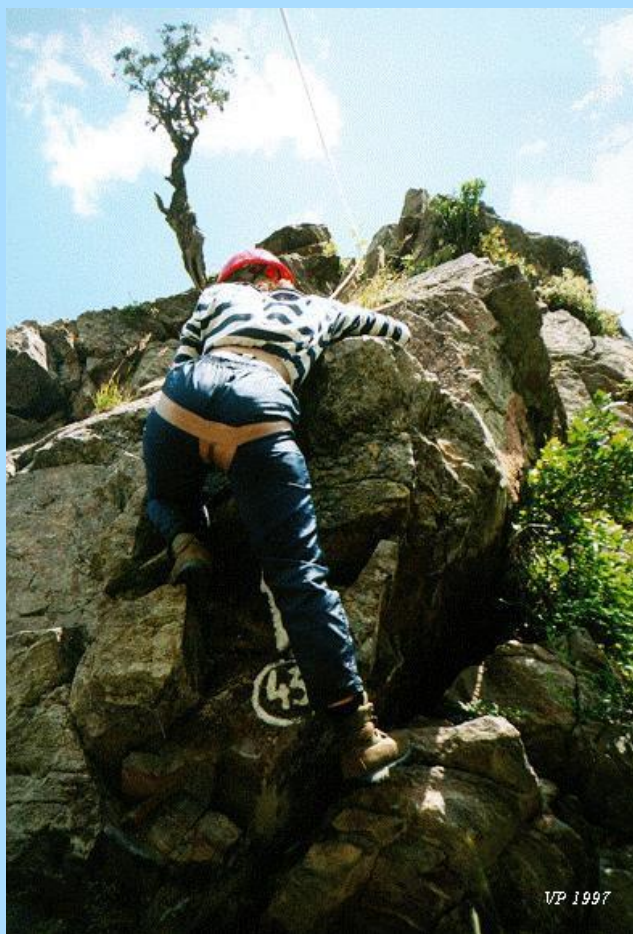

VP 1997

Jüri grupi matkajad, keda poole laskumise pealt tõstukilt maha tõsteti, jäid ööbima Azau orgu. Meie Jaaniga hakkasime jalgsi 'Adõl-su' alpilaagri poole astuma ja jäime Baksani orus vihma kätte. Hiljem selgus, et veel sellelgi päeval käis Buši grupp ära Elbruse tipus, kuigi laskumisraja leidmisega tekkis neil juba tõsiseid probleeme: viie tunni jooksul ekslesid nad tihedas udus pragude piirkonnas, kuni lõpuks juhuslikult õige teeotsa leidsid...

30.07. Viimasel päeval käis osa ekspeditsiooni rahvast veel Adõl-su oru õppekaljudel turnimas.

Juhuslikult jäi pildile hetk, mil ekspeditsiooni liige Liina läbis markeeritud ronimisraja kõige raskemat (negatiivset) lõiku.

Aga raskemad katsumused olid Liinal siis alles ees: rongiga tagasisõidul Eestisse varastati ära Liina pass, ja vene-eesti piiri ületamine osutus tema jaoks (pehmelt öeldes) üsna keeruliseks protseduuriks.